

Tema 7. La llibertat humana

L'Església considera que la llibertat és signe eminent de la imatge divina en l'home. La participació dels homes en la benaventurança divina és un bé tan gran i tan desitjat per l'Amor diví que Déu ha volgut córrer el risc de la llibertat humana. En sentit moral, la llibertat no és tant una propietat natural de la persona com una conquesta, fruit de l'educació, de les virtuts morals posseïdes i de la gràcia de Déu.

25/01/2023

Índex

- Déu va crear l'home lliure
- Les dimensions de la llibertat humana
- L'essència de la llibertat
- La llibertat des del punt de vista historicosalvífic
- La llibertat i el bé moral
- El respecte de la llibertat
- Bibliografia bàsica
- Lectures recomanades

Déu va crear l'home lliure

La Sagrada Escriptura ens diu que Déu va crear l'home com un ésser lliure. «Quan al principi Déu va fer l'home, el va deixar lliure en les seves decisions. Si vols, pots obeir els seus manaments i mantenir-te fidel en el que li plau. Ell t'ha posat al davant foc i aigua: estén la mà cap on vulguis. Davant els homes ha posat la vida i la mort, i darà a cadascú allò que cadascú escollirà».^[1]

L'Església considera que la llibertat «és signe eximi de la imatge divina en l'home».^[2] I alhora ens ensenya

per què i per a què se'ns va donar la llibertat: «Déu volgué deixar l'home en mans de la seva decisió, talment que cerqui espontàniament el seu Creador i arribi lliurement, adherint-se a ell, a la plena i feliç perfecció».^[3]—
Creant l'home a imatge i semblança seva, Déu posa per obra el seu disegni de crear éssers que siguin capaços de participar de la seva vida divina i d'entrar en comunió amb Ell.

Perquè els homes es puguin adherir lliurement a Déu, com diu la constitució *Gaudium et spes*, cal que els homes siguin lliures, és a dir, capaços de conèixer i d'afirmar autònomament el bé. Això comporta en l'home, que és un ésser finit i fal·lible, la trista possibilitat de fer un mal ús de la llibertat que Déu li ha donat, negant el bé i afirmant el mal. Però si no fos veritablement lliure, l'home no podria participar de la felicitat divina, que consisteix a conèixer i estimar el Summe Bé que

és Déu mateix. Els astres segueixen amb tota exactitud les lleis que Déu els ha donat, però no poden conèixer i estimar, i per això no poden participar de la felicitat de Déu. Com escriu sant Josepmaria, «només nosaltres, els homes —no parlo aquí dels àngels— ens unim al Creador per l'exercici de la nostra llibertat».^[4]—
La participació dels homes en la benaventurança divina és un bé tan gran i tan desitjat per l'Amor diví que Déu ha volgut córrer el risc de la llibertat humana.

Per entendre millor tot això, a continuació considerarem els diversos sentits en què es parla de llibertat, l'essència de la llibertat i després la llibertat vista des del punt de vista de la història de la salvació.

Les dimensions de la llibertat humana

La llibertat humana té diverses dimensions. La *llibertat de coacció* és

la que gaudeix la persona que pot efectuar externament el que ha decidit fer, sense imposició ni impediments d'agents externs. Generalment, s'entén d'aquesta manera la llibertat en l'àmbit del dret i de la política: així es parla de llibertat d'expressió, de llibertat de reunió, etc., per significar que ningú no pot impedir legítimament a una persona que expressi el seu pensament o que es reuneixi amb qui vulgui, sempre dins dels límits que estableixen les lleis. No tenen aquesta llibertat, per exemple, els presos i els presoners de guerra.

La llibertat d'elecció o llibertat psicològica significa l'absència de necessitat interna de triar una cosa o una altra; ja no es refereix a la possibilitat de *fer*, sinó a la de *decidir* autònomament, sense estar subjecte a un determinisme interior, és a dir, sense que una força interna diferent de la voluntat faci que triem

necessàriament una cosa i impedeixi de triar les altres alternatives possibles. La llibertat psicològica és capacitat d'autodeterminació. Certes malalties mentals agudes, algunes drogues o un estat de molta agitació (davant d'un incendi, per exemple) poden privar totalment o parcialment de la llibertat psicològica.

La *llibertat moral* és la llibertat que té la persona que no està esclavitzada per les males passions, pels vicis o pel pecat. Entesa en aquest sentit, la llibertat no és tant una propietat natural de la persona com una conquesta, fruit de l'educació, de les virtuts morals posseïdes i de la gràcia de Déu. La Sagrada Escriptura i el Magisteri de l'Església parlen sovint de la llibertat en aquest sentit, en dir que Crist ens fa lliures.

L'essència de la llibertat

En les tres dimensions que s'acaben d'explicar, la llibertat hi apareix com a negació d'alguna cosa. La llibertat nega l'existència d'impediments exteriors per obrar, de condicionaments interiors per triar i d'obstacles morals per exercir-la rectament. L'absència d'aquests impediments, condicionaments i obstacles és un requisit perquè l'home sigui lliure, però no manifesta l'essència positiva de la llibertat. Déu és lliure, i la seva llibertat no pot ser la negació de condicionaments exteriors ni interiors que ni té ni pot tenir. La llibertat ha de consistir en quelcom diferent de la mera absència de condicionaments determinants.

En efecte, l'essència de la llibertat (el que s'ha de donar necessàriament perquè hi hagi llibertat) i el seu acte propi és l'adhesió autònoma al bé, és a dir, l'amor del bé, que és l'acte per excel·lència de la llibertat. Llibertat i

amor estan units: no hi ha amor veritable que no sigui lliure, ni llibertat veritable que no s'exerceixi com a amor cap a alguna cosa o cap a algú. La llibertat de Déu, la de Crist i la dels homes s'expressa com a reconeixement i amor del bé com a tal, per l'única raó que és bo.

L'adhesió autònoma al bé, molt més que la possibilitat de triar entre diverses alternatives, expressen l'essència de la llibertat. Per a una bona mare no estimar el seu fill no es presenta com una alternativa possible, però no per això l'amor al seu fill deixa de ser una elecció lliure. Tampoc el sacrifici que aquest amor pot comportar no en disminueix la llibertat. Així ho expressa sant Josepmaria: «Mireu: quan una mare se sacrifica per amor dels seus fills, ha triat; i, segons la mesura d'aquest amor, així es manifestarà la seva llibertat. Si aquest amor és gran, la llibertat

apareixerà fecunda; el bé dels fills prové d'aquesta beneïda llibertat, que suposa donació i prové d'aquesta beneïda donació, que és justament llibertat».^[5]—

El sacrifici i el lliurament al que s'estima són expressió de la llibertat, perquè són sacrifici i lliurament que neixen de l'amor, i l'amor no pot no ser lliure. En l'oració a l'hort de les oliveres, a Crist li va costar molt carregar amb els pecats humans i afrontar la seva Passió redemptora, però Crist va entregar lliurement la seva vida: «El Pare m'estima, perquè dono la vida i després la recobro. *Ningú no me la pren, soc jo qui la dono lliurement*».^[6]— A més, en nosaltres la inclinació al mal a causa del pecat original pot fer més costosa la lliure adhesió al bé. Com deia sant Josepmaria, «l'oposició entre llibertat i lliurament és senyal inequívoc que l'amor és vacil·lant, ja que és en aquest que resideix la llibertat».^[7]— Si

no hi hagués una adhesió autònoma al bé que requereix sacrifici, si no s'estimés veritablement el bé que comporta sacrifici, llavors sí que hi hauria oposició entre la llibertat i el lliurament que aquest bé comporta. «Voldria gravar-ho al foc en cadascú: la llibertat i la donació no es contradiuen: se sostenen mútuament. La llibertat només pot lliurar-se per amor; no concebo cap altra mena de despreniment. No és cap joc de paraules, més o menys encertat. En la donació voluntària, a cada instant d'aquesta dedicació, la llibertat renova l'amor, i renovar-se és ser contínuament jove, generós, capaç de grans ideals i de grans sacrificis».^[8]

La llibertat des del punt de vista historicosalvífic

La Sagrada Escriptura considera la llibertat humana des de la perspectiva de la història de la

salvació. A causa de la primera caiguda, la llibertat que l'home havia rebut de Déu va quedar sotmesa a l'esclavitud del pecat, tot i que no es va corrompre per complet.^[9] Sant Pau afirma clarament, sobretot a la *Carta als Romans*, que el pecat que es va introduir al món arran del pecat d'Adam és més fort que la intel·ligència i la voluntat humanes, i fins i tot que la llei de Moisès, que ensenyava el que cal fer, però no donava la força per fer-ho sempre. Cadascun dels pecats humans són un acte lliure, altrament no serien pecats, però la força del pecat es manifesta en què de fet, i considerant les coses en conjunt, els homes, sense la gràcia de Crist, no aconseguiran evitar el pecat sempre, perquè tenen la intel·ligència enfosquida i la voluntat debilitada. Per la seva Creu gloriosa, anunciada i preparada per l'economia de l'Antic Testament, «Crist va obtenir la salvació de tots els homes. Els va rescatar del pecat

que els feia esclaus».^[10] Amb la gràcia de Crist els homes poden evitar el pecat, com es veu no només en la vida dels sants canonitzats, sinó en la de tants cristians que viuen en gràcia i eviten els pecats greus i, fins i tot, gairebé sempre els venials deliberats. Col·laborant amb la gràcia que Déu dona per mitjà de Crist, l'home pot gaudir de la llibertat plena en sentit moral: «Crist ens ha alliberat perquè siguem lliures».^[11]

La possibilitat que l'home pequés no va fer que Déu renunciés a crear-lo lliure. La necessitat que l'home té de ser lliure per ser feliç fa que Déu es prengui seriosament la llibertat humana i les conseqüències que els nostres actes lliures tenen en el temps.^[12] La manera en què s'ha dut a terme la redempció mitjançant la sang de Crist^[13] confirma el valor i el respecte de Déu a la llibertat humana. La nostra llibertat és llibertat veritable, el seu exercici té

un gran valor, positiu o negatiu, i comporta una responsabilitat.

La llibertat i el bé moral

Com s'ha dit, la llibertat està dirigida al bé moral, de manera que la seva possessió fa feliç l'home. Per ajudar a reconèixer i adherir-se aquest bé, l'home té a la seva disposició la llei moral, que és la capacitat de discernir el que és bo i el que és dolent de la realitat segons els plans de Déu, que sempre són bons. Les altres lleis humanes també condueixen al bé quan estan en harmonia amb la llei moral.

De tota manera, de vegades, alguns consideren que la llei ja determina la seva llibertat, com si la llibertat comencés on acaba la llei i viceversa.

La realitat és que el comportament lliure el regula cada persona segons el coneixement que té del bé i del mal: lliurement fa el que coneix com

a bo i lliurement evita el que veu com a dolent. La llei moral és com una llum per facilitar l'elecció del que és bo i evitar el que és dolent.

Per això, el que s'oposa a la llei moral és el pecat, no la llibertat. La llei certament indica que cal corregir els desitjos de fer accions pecaminoses que una persona pot experimentar: els desitjos de revenja, de violència, de robar, etc., però aquesta indicació moral no s'oposa a la llibertat, que mira sempre l'afirmació lliure del bé per part de les persones, ni tampoc suposa una coacció de la llibertat, que sempre conserva la trista possibilitat de pecar. «Obrar malament no és cap alliberament, sinó una esclavitud [...] Potser manifestarà que s'ha comportat d'acord amb les seves preferències, però no aconseguirà de pronunciar la veu de la veritable llibertat, per tal com s'ha fet esclau d'allò que ell mateix ha decidit, i s'ha decidit per la

cosa pitjor, per l'absència de Déu, i allí no hi ha llibertat». ^[14]_____

Una qüestió diferent és que les lleis i els reglaments *humans*, a causa de la generalitat i la concisió dels termes amb què s'expressen, puguin no ser en algun cas particular un indicador fidel del que una persona determinada ha de fer. La persona ben formada sap que en aquests casos concrets ha de fer el que sap amb la certesa que és bo. ^[15]_____ Però no hi ha cap cas en què sigui bo dur a terme les accions intrínsecament dolentes, és a dir, accions prohibides pels preceptes negatius de la llei moral natural o de la llei divinopositiva (adulteri, homicidi deliberat, etc.). ^[16]_____

Com s'ha dit abans, l'home pot fer un mal ús de la seva llibertat, perquè tant el seu coneixement com la seva voluntat són fal·libles. De vegades la consciència moral s'equivoca, i

considera com a bo el que en realitat és dolent, o com a dolent el que en realitat no és dolent. Per això, l'ús recte de la llibertat i el fet d'obrar segons la mateixa consciència no són sempre la mateixa cosa, a causa del possible error de la consciència. D'aquí la importància de formar-la bé, de manera que sigui possible evitar els errors de judici en què sovint incorren les persones que tenen poca formació o, més encara, les que tenen conviccions deformades pel vici, la ignorància o la superficialitat.

El respecte de la llibertat

De tot el que s'ha dit fins ara es desprèn que la llibertat és un gran do de Déu, que comporta una enorme responsabilitat personal, i que els homes —les autoritats humanes, civils i eclesiàstiques— no l'han de limitar més enllà del que exigeix la justícia i per clars imperatius del bé

comú de la societat civil i de l'eclesiàstica. Amb aquest propòsit sant Josepmaria escrivia: «Cal estimar la llibertat. Eviteu aquest abús que sembla exasperat en els nostres temps —és patent i es continua manifestant de fet en nacions de tot el món—, que revela el desig, contrari a la independència lícita dels homes, d'obligar tothom a formar un sol grup en allò que és opinable, a crear com dogmes doctrinals temporals, i a defensar aquest fals criteri amb intents i propaganda de naturalesa i substància escandaloses, contra els quals tenen la noblesa de no subjectar-se [...]. Hem de defensar la llibertat. La llibertat dels membres, però formant un sol cos místic amb Crist, que és el cap, i amb el seu Vicari a la terra».^[17]—

També les relacions interpersonals, fora ja de l'àmbit del govern humà, han d'estar presidides pel respecte de

la llibertat i la comprensió dels punts de vista diferents. I aquest mateix estil ha de ser el de l'apostolat cristià. «Estimem la llibertat, en primer lloc, de les persones que intentem ajudar a apropar-se al Senyor, en l'apostolat d'amistat i confiança, que sant Josepmaria ens convida a fer amb el testimoni i la paraula [...] L'amistat veritable comporta un afecte mutu sincer, que és protecció veritable de la llibertat i de la intimitat recíproques». ^[18]

El respecte de la llibertat aliena no significa pensar que és bo tot el que altres persones fan lliurement. L'exercici recte de la llibertat pressuposa el coneixement del que és bo per a cadascú. Proposar o ensenyar als altres el que és veritablement bo no és un atemptat contra la llibertat aliena. Que una persona lliure proposi la veritat a una altra persona igualment lliure, explicant-li les raons que la sostenen,

és sempre una cosa bona. El que no s'ha de fer és imposar la veritat mitjançant la violència física o psicològica. Només l'autoritat legítima pot utilitzar la coacció en els casos i amb les modalitats que preveuen les lleis justes.

Bibliografia bàsica

— *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1730-1748.

— Sant Josepmaria, homilia *La llibertat, un do de Déu*, a: *Amics de Déu*, 23-38.

Lectures recomanades

— Fernando Ocáriz, *Carta pastoral*, 9.I.2018.

— E. Colom, A. Rodríguez Luño, *Elegidos en Cristo para ser santos. Curso de teología moral fundamental*, Palabra, Madrid 2000, p. 269-289. Es pot trobar una versió més recent d'aquest text a <https://www.eticaepolitica.net/corsodimorale/Fundamental04.pdf>

[1] *Sir*15, 14-18. Vegeu també *Dt* 30, 15-19.

[2] *Gaudium et spes*, núm. 17; cf. *Catecisme*, núm. 1731.

[3] *Gaudium et spes*, núm. 17.

[4] Sant Josepmaria, *Amics de Déu*, núm. 24.

[5] Sant Josepmaria, *Amics de Déu*, núm. 30.

[6] *Jn* 10, 17-18.

[7] Sant Josepmaria, juny del 1972, citat per monsenyor Xavier, *Carta 14.II.1997*, núm. 15.

[8] Sant Josepmaria, *Amics de Déu*, núm. 31.

[9] *Catecisme*, núm. 1739-1740.

[10] *Ibídem*, núm. 1741.

[11] *Ga 5, 1*; cf. *Catecisme*, núm. 1742.

[12] Com s'ha dit abans, «davant els homes ha posat la vida i la mort, i darà a cadascú allò que cadascú escollirà» (*Sir 15, 17*).

[13] Cf. *Ef 1, 7-8*.

[14] Sant Josepmaria, *La llibertat, un do de Déu*, a *Amics de Déu*, núm. 37.

[15] Cf. Sant Tomàs d'Aquino, *Summa Theologiae*, I-II, q. 96, a. 6 i II-II, q. 120.

[16] Cf. Joan Pau II, *Veritatis splendor*, núm. 76, 80, 81 i 82.

[17] Sant Josepmaria, *Carta 9.I.1932*, núm. 1-2, al volum: Josepmaria Escrivá de Balaguer, *Cartas I*, ed. crítica preparada per L. Cano, Rialp, Madrid 2020.

[18] Fernando Ocáriz, *Carta pastoral 9.I.2018*, núm. 14.

.....

pdf | document generat
automàticament des de [https://
dev.opusdei.org/ca/article/tema-7-la-
llibertat-humana/](https://dev.opusdei.org/ca/article/tema-7-la-llibertat-humana/) (05/08/2025)